

KASUBA RÓBERT*

A házasság megkötésének anyagi jogi szabályozása az olasz és a magyar családi jogban

Bevezetés

Az emberi élet egyik legfontosabb szegmense a párválasztás és a házasság. A házasság – ideálisan – mindig két felnőtt ember döntésének eredménye, amely életre szólóan befolyásolja további közös sorsukat. A házasság azonban nem csak erkölcsi és érzelmi cselekvés, hanem jelentős jogi szabályozás is fűződik hozzá. A különböző államok különböző módon szabályozzák a házasság megkötésének folyamatát, amelyek azonban főbb vonalaiban megegyezhetnek, vagy hasonlóak lehetnek egymáshoz. Tanulmányomban az olasz és a magyar házasságjog anyagi jogi szabályozását tekintem át, különösen a házasságot megelőző eljárás, és a házasságkötés formája tekintetében.

1. A család és a házasság fogalmának meghatározása

1. A család és a házasság meghatározása az olasz Alkotmányban

Az Olasz Köztársaság Alkotmánya – a hasonló alaptörvényekkel összhangban – alapelvei között kinyilvánítja az egyház és az állam függetlenségét.¹ Ugyanakkor figyelembe kell venni – különösen a házasság szempontjából –, az olasz állam és a katolikus egyház között 1929-ben létrejött Lateráni Egyezményt, amely preambulumban szintén rögzíti az államvallástól való elszakadást, az állam és az egyház függetlenségét, illetve tiltja az állami beavatkozást az egyházi ügyekbe. Megszünteti az egyházi szervek privilégiumát és a vallási oktatást a közoktatási intézményekben.² Ez a tény azért lényeges, mert látnunk kell azt, hogy az olasz állam a vallásfelekezetek törvény előtti egyenlőségének, valamint

---

* PhD hallgató, SZTE-ÁJTK Doktori Iskola

¹ *Constituzione della Repubblica Italiana* Art 7. Az állam és a katolikus egyház a maga rendjében független és szuverén. Kapcsolataikat a Lateráni Egyezmények szabályozzák. Az Egyezmények két fél által elfogadott módosításai nem igényelnek alkotmányos felülvizsgálati eljárást.

² EGRESI KATALIN: *Az olasz alkotmány*. Gondolat, Budapest, 2013. 164–165. pp.

az egyház és az állam elválasztásának elvét vallja, ami alól mégis kivétel a házasság kérdésköre,³ amely speciális szabályozást kap a katolikus egyház tekintetében, és jelentős kihatással bír a tisztán polgári házasságra is.

Az Alkotmány 29. cikkelye a család fogalmát úgy definiálja, mint házasságon alapuló természetes kapcsolatot, amely a házastársak jogi és erkölcsi egyenjogúságán alapszik és ezt az egyenjogúságot kizárólag csak törvény útján lehet korlátozni.⁴ Aldo Moro⁵ ezt így fogalmazta meg: A család elismerése „nemcsak a család alapvető jogainak elismerését jelenti, hanem annak természetéből fakadó közösség jellegét is, amelynek saját törvényei és szabályai vannak, amelyek előtt az államnak, jogalkotó tevékenysége során meg kell hajolnia.”⁶ Tehát Moro egy természetes szociális közösségnek tekintette a családot. Egy másik megfogalmazásban a családot és a házasságot az olasz jogi gondolkodás a nemzeti identitás és kultúra kifejezésének is tekinti, amelynek létét az olasz állam által megfogalmazott házassági jogi szabályozásból nyeri.⁷

A házasság, – annak tartalmát tekintve – így definiálható: a házasság egy olyan jogi aktus, amely a házasság megkötését követően a házastársak között jogi, vagyoni, és érzelmi kapcsolatot hoz létre.⁸ Ugyanakkor a házasságnak egyben hat fő alapelvek is meg kell felelnie:

- *feltétlen*: azaz, ha a felek a házasságot, feltételhez vagy határidőhöz kívánják kötni, abban az anyakönyvvezető nem működhet közre;
- *bilaterális*: azaz szükségszerűen két fél kapcsolatát feltételezi;
- *formához kötött*: azaz a felek és az anyakönyvvezető a jogszabályba foglalt alaki szabályokat semmilyen módon nem módosíthatják, illetve, ha a házasság nem jön létre, vagyoni felelősséggel tartoznak az ezzel kapcsolatban felmerülő anyagi károkért,⁹ de az erkölcsi következményekért nem követelhető kártérítés;
- *hivatalos*: tehát a házasságot megfelelő ünnepélyességgel kell megkötöni;
- *személyes*: azaz a feleknek személyesen és lehetőség szerint együttesen kell a házassági beleegyezést adniuk;
- és összhangban kell lennie a személyes és a családi érdekeknek.¹⁰

³ Uo. 167. p.

⁴ *Costituzione D.I.*, Art 29. A Köztársaság elismeri a család, mint a házasságon alapuló természetes közösség jogait. A házasságot a házastársak erkölcsi és jogi egyenlősége alapján szabályozza a törvény által, a család egységét garantáló korlátok mellett.

⁵ Aldo Moro (1916-1978), olasz kereszténydemokrata politikus, az Alkotmányozó Nemzetgyűlés tagja, később miniszterelnök.

⁶ *Sottocommissione per la Costituente*, discussione dell'art. 29 (5 novembre 1946) Aldo Moro felszólalása: Non si tratta soltanto di rinoscere i diritti naturali alla famiglia, ma di rinoscere la famiglia come società naturale, la quale abbia le sue leggi ed i suoi diritti di fronte ai quali lo Stato, nella sua attività legislativa, si deve inchinare. <https://www.nascitacostituzione.it/02p1/02t2/029/index.htm?art029-032.htm&2> (Letöltés ideje: 2023. 02. 05.).

⁷ CAGGIA, Fausto: *Capire il Diritto di Famiglia attraverso le sue fasi*. In: Rivista di diritto Civile, CEDAM, Anno LXIII. N.6., 2017. novembre-dicembre, 1574. p.

⁸ DI PIRRO, MASSIMILIANO: *Compendio di Diritto di Famiglia*. Simone. 2021. 40. p. (Továbbiakban: COMPENDIO).

⁹ Ez a rendelkezés a magyar polgári jogban az utaló magatartás szabályaival egyezik meg. A Ptk. 6:587. § rendelkezik arról, hogy: A bíróság a kármak egészben vagy részben való megtérítésére kötelezheti azt, akinek szándékos magatartása más jóhiszemű személyt alapos okkal olyan magatartásra indított, amelyből őt önhibáján kívül károsodás érte.

¹⁰ Uo. Di Pirro, 2021. 41. p.

Az 1975. május 19.-én kelt 151. számú törvény alapjaiban reformálta meg az olasz Polgári Törvénykönyv családi és házassági jogot szabályozó szakaszait, pl. a házastársak egyenjogúságának deklarálásával, a házasság kihirdetése szabályainak módosításával,¹¹ a szülői felügyelet szabályozásával és a házassági kötelék felbontás büntetethetőségének megszüntetésével.¹² Hasonlóképpen jelentős az 1978. évi 41. törvény, amely a házasság felbontását egyszerűsítette.¹³ Az olasz Alkotmány rendelkezései alapján tehát a család, a házasságon alapuló természetes közösség,¹⁴ amely keretében a házaspár szabadságai a következők: a házastárs megválasztásának szabadsága, a házastársak jogi és erkölcsi egyenlősége, a család egységének védelme, és a szülők joga a gyermekeik neveléséhez és gondozásához.¹⁵ Hasonló megfogalmazásban ezek a szabadságok, a magyar családi jogban a családi jog alapelveiként jelennek meg.¹⁶

2. A család és a házasság meghatározása az Alaptörvényben

Az Alaptörvény az Alapvetés rész L) cikkében rendelkezik a családról és a házasságról. Leszögezi, hogy Magyarország védi a házasság intézményét, valamint a családot. Fogalomként a házasságot úgy határozza meg, hogy az egy férfi és egy nő, önkéntes elhatározásból létrejövő életközössége,¹⁷ amely alapja a családi kapcsolatoknak, ugyanakkor fontosnak érzi leszögezni azt, hogy az anya kizárólag nő, az apa pedig kizárólag férfi lehet.¹⁸

Az Alaptörvény a házasságkötéshez való jogot az emberi méltósághoz való alapjognak tekinti, egyben a házasságkötés szabadságát is deklarálja.¹⁹ A Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyve nem alkalmaz kifejezett házasság fogalmat, ám alapelvei között szerepel a házasság és a család törvényi védelmének elve, amely a következő rész-elemeket tartalmazza: a nagykorúság követelménye, amelynek értelmében kiskorú személy nem köthet érvényesen házasságot, (kivéve a 16. életév betöltésével, gyámhatósági engedéllyel kötött házasságot); a házasságkötés / párválasztás szabadsága, amelynek értelmében mindenki köthet házasságot, aki a törvényi feltételeknek megfelel, és akiket ettől a törvény el nem tilt, és az önkéntesség követelménye, amely biztosítja a házasságkötés önkéntességét, a felek szabad akaratának érvényesülését²⁰

¹¹ GIACOBÉ, GIOVANNI: *La famiglia nell'ordinamento giuridico italiano*. Giappichelli. 2016. 1–11. pp.

¹² *Gazzetta Ufficiale*. Legge 19 maggio 1975, n. 151 Riforma del diritto di famiglia. <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1975/05/23/075U0151/sg> (Letöltés ideje: 2023. 01. 31.).

¹³ *Gazzetta Ufficiale*. Legge 6 marzo 1987, n. 74 Nuove norme sulla disciplina dei casi di scioglimento di matrimonio. <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1987/03/11/087U0074/sg> (Letöltés ideje: 2023. 01. 31.).

¹⁴ VÖ. CAVINA, Marco: *Il diritto di famiglia*. In: *Enciclopedia Italiana*. Il contributo italiano alla storia del pensiero. Ottava appendice, a cura di P. Cappellini et alii, Roma, 2012, 683–686. pp.

¹⁵ MOLINARI-NOBILI-FERRARI (szerk.): *Diritto di famiglia. Il matrimonio*. SEFER Editore. Milano, 2021. 18. p. (Továbbiakban: MOLINARI).

¹⁶ Ptk. 4:1. §-4:3.§.

¹⁷ Ezzel az Alaptörvény hiányt pótol, mivel a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya és az Emberi Jogok Európai Nyilatkozata is alapvető emberi jognak tekinti a házasságkötéshez való jogot a férfiak és nők esetében egyaránt.

¹⁸ *Alaptörvény*. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (Letöltési ideje: 2023. 01. 30.).

¹⁹ ÁRVA ZSUZSANNA: *Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez*. Wolters Kluwer. Budapest, 2013. 52–53. pp.

²⁰ VÉKÁS LAJOS-GÁRDOS PÉTER: *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez I.* Wolters-Kluwer. Budapest, 2020. 693–694. pp.

Az olasz és a magyar szabályozás megegyezik abban, hogy mindkét családi jogi szabályozást a polgári törvénykönyv keretei között találjuk meg, és hogy egyik sem ad adekvát házasságfogalmat, sőt a *Codice Civile* egyáltalán nem tartalmaz definíciót. Azonban az olasz szabályozás is a házasság alapfeltételeként az önkéntességet, és a házasságkötési szabadságot kívánja biztosítani illetve kifejezi azt, hogy a személyes érdekeknek és a család érdekeinek összhangját mindenképpen biztosítani szükséges. Az olasz családjogi rendelkezés ezen kívül bőszegesebb magyarázatot fűz a házasság fogalmához, amelyben kifejti annak lényeges tartamát is. A magyar jogszabály viszont szűkszavúbban nyilatkozik, csak néhány fontosabb jellemzőt határoz meg.²¹

II. A magyar és az olasz házassági jog történeti fejlődésének irányai

A magyar és az olasz házasságjog fejlődése különböző irányú, ám annyiban mégis megegyező, hogy a házasságjog mindkét államban az 1870-es évekig kánonjogi alapokon állt, azaz elsősorban a római katolikus egyház szabályai szerint történt a házasságkötés. Ez Olaszország tekintetében azért is különösen jelentős, mivel az olasz állampolgárok nagyrészt hagyományosan a római katolikus felekezethez tartoznak, de Magyarország is jelentős keresztény gyökerekkel rendelkező állam.

1. Olasz fejlődési irány

1859-től az olasz-osztrák-francia háborút lezáró *villafranca*-i egyezmény által be nem váltott remények ellentételezésére nemzeti mozgalmak indultak *Garibaldi* vezetésével, amelyek célja az olasz egység létrehozása volt. 1861-ben az első olasz parlament kikiáltotta a független és egységes Olaszországot, melynek államformája a királyság, és első fővárosa Firenze volt. Ezt követően, Róma elfoglalására tett többszöri kísérlet után, a Pápai Állam megszűnt, és 1870-ben Róma lett az Olasz Királyság fővárosa. Az először 1865-ben kihirdetett, majd 1939-ben revideált új polgári törvénykönyv a francia kodifikációra támaszkodott, de előzetes tervezetei némileg eltértek ettől.

A *Code Napoleon* az egyház és az állam teljes elválasztásának elvén állt, így a házasságot csupán szerződésnek tekintette, és szabályozását is ennek szellemében alkotta meg. A Francia Császárság csak a polgári házasságot ismerte el házassági életközösséggént az egyházit nem, tehát a kötelező polgári házasság alapján állt. Ennek megfelelően a francia polgári törvénykönyv csupán a polgári házasság megkötését, a házastársaknak a polgári házasság alapján történő együttélése alatti viszonyokat, és a polgári házasság felbontását szabályozta.²²

²¹ Pl. A családi jog alapelvei között találjuk az olasz szabályozásban is fellelhető elveket.

²² BARTHA ILDIKÓ: *A római – germán jog recepciója – Olaszország*. In: Badó Attila-Bencze Máttyás: *Betekintés a jogrendszerek világába*. Studio Batiq. Szeged, 2004, 192–193. pp.

Az olasz polgári törvénykönyv Cassini-féle²³ tervezete ugyan francia mintájú volt, de ez a tervezet még engedte a fakultatív polgári házasságot, annyi megszorítással, hogy a házasság kihirdetését a polgári tisztviselő feladatává tette.²⁴ A Pisanelli-féle²⁵ polgári törvénykönyv tervezet azonban a házassági jogot teljes egészében a kötelező polgári házasság elve alapján szabályozta. Ezt a törvényjavaslatot hosszas parlamenti vita után 1865-ben fogadta el az Olasz Parlament. Az olasz szabályozás két ponton biztosan eltért a napóleoni törvénykönyvtől: a törvény a házasságot a kánoni szabályokhoz hasonlóan felbonthatatlannak tekintette, azaz az érvényes házasság csak az egyik házaspár halálával szűnt meg; az egyházi házasságról ekkor még nem tesz említést, így arról sem, hogy a polgári házasságkötésnek az egyházat meg kell előznie.²⁶ Az imént említett kezdeti szabályozás a Lateráni Egyezmények aláírása után, 1929-től változott, a *Codice Civile* továbbra is szabályozza – ugyan nagyon szűk körben – az egyházi házasság kérdéskörét, azonban ez a szabályozás nagyban az Egyezményekre támaszkodik, és részletszabályaiiban erre a nemzetközi szerződésre utal vissza.

A jelenleg hatályos *Codice Civile* 1. könyvének 6. fejezetében rendezi a törvényalkotó a házasság megkötésének szabályait. A 2. fejezet két rövid szakasza szól a katolikus lelkész²⁷ előtt megkötött házasságról.²⁸ A törvénykönyv kijelenti, hogy az ilyen házasságot egyrészt a Vatikánnal megkötött Konkordátum, másrészt külön törvények szabályozzák, és hogy a bevett más vallások és felekezetek lelkészei előtt kötött házasságot szintén külön törvény szabályozza.²⁹ Szól továbbá a házassági akadályokról, az érvénytelenség okairól, a család vagyoni helyzetét szabályozza, illetve a házasság felbontásának szabályait is rendezi.

2. A magyar fejlődési irány

A magyar szabályozás némileg eltért az olasz iránytól. Magyarországon a házasság szabályozása, Olaszországhoz hasonlóan évszázadokon át az egyházak fennhatósága alá tartozott, és a házasság megkötése a felekezeti egyházjog szabályozása alapján történt. A változásokat, – amely a házasságjog átalakításához vezetett, – Magyarországon is a polgári forradalom indította el. Az 1848. évi XX. törvénycikk – amely a vallásszabadságot deklarálta –, már előre vetítette a házasságkötés állami szempontú problematikájának megoldását is, hiszen a vallásszabadság biztosításával a katolikus egyház államvallás jellege megszűnt, más felekezetekkel került egy sorba, és ezzel – bár egyelőre csak elvi szinten – az egyház közjogi szerepe is csökkent, illetve később megszűnt.

---

²³ Giovanni Battista Cassini (1806-1866) olasz jogtudós és politikus.

²⁴ URBÁNSZKY ANDOR: *Az egyházi házasságkötés polgári joghatálya az olasz házassági jogban az 1929. évi lateráni konkordátum alapján*. Magyar Közigazgatás. Budapest, 1935. 13. p. (Továbbiakban: URBÁNSZKY).

²⁵ Giuseppe Pisanelli (1812–1879) olasz jogász, politikus, Garibaldi által kinevezett olasz igazságügyi miniszter, a *Codice Civile* megalkotója.

²⁶ URBÁNSZKY 1935, 15–16. pp.

²⁷ Csak 1929 után kerül be ez a rendelkezés a CC-be.

²⁸ *Codice Civile*. Altalex – Wolters Kluwer. Roma, 2022, Art. 82–83. pp.

²⁹ BASACCHI, ARDUINO (szerk.): *Codice Civile*. Kollesia Editrice. Roma, 2022. 33. p.

Az 1867-es kiegyezés után felerősödtek az igények a vallásszabadság újbóli törvénybeiktatására és a polgári házasság bevezetésére. Ennek az igénynek legfőbb képviselője *Irányi Dániel* volt, aki kitartóan követelte az egyre cserélődő kormányoktól, az imént említett változtatások jogszabályi megvalósítását – sikertelenül.³⁰ Ugyanakkor más irányból – szintén politikai oldalról – is történt nyomásgyakorlás az éppen fennálló kormányzati hatalomra a változtatások elvégzése érdekében. 1890-ben elérkezett az idő és a lehetőség a kodifikációs bizottság felállítására, amelynek legfőbb célja a házasság szabályozása volt. A nagyobb koncepció egy teljesen új magánjogi törvény létrehozása lett volna,³¹ ám ez akkor még nem valósult meg. 1928-ban ugyan született egy magánjogi törvényjavaslat, azonban ezt az Országgyűlés soha nem szentesítette, így az első teljes magyar magánjogi kódex tulajdonképpen az 1959. évi IV. törvény, a Ptk. volt.

A Házassági törvény az első olasz *Codice Civile*-hez hasonlóan a kötelező polgári házasság alapelvein állt. Értelmezésében a házasság megkötésének és felbontásának szabályozása, illetve az ehhez kapcsolódó jogi aktusok az állam főhatalmához tartoztak, ezért a törvény kizárta az egyházi elemet – amely nem járt együtt a vallási elem kizárásával³² – a törvény alkalmazásából. 1895. január 1.-től Magyarországon: polgári jogilag érvényes házasságot kötni csak a polgári tisztviselő előtt lehetett; a házasság felbonthatóvá vált, tehát a magyar jogszabály annyi engedményt sem tett, mint az olasz kódex, amely a házasságot a polgári kötés után felbonthatatlannak tekintette. Ennek legfőbb oka az volt, hogy Magyarországon jelentős volt a protestáns felekezetek száma és befolyása, illetve e szabályozással a jogalkotó a katolikus egyház befolyását kívánta csökkenteni. Az egyházi házasság az állam szempontjából matrimonium non existens lett; az egyházi bíróságoktól, a házassági perek az állami bíróságokhoz kerültek át; az anyakönyvezést az állami anyakönyvvezetők látták el és az 1894. évi XXXIII. törvénycikk 9.§-a alapján, anyakönyvvezető lelkész és rabbi nem lehetett; illetve rendezte a házassági vagyoni jog, a házastársi tartás és a gyermektartás kérdéseit is.

A Házassági törvény 1895-től 1952-ig volt hatályban, majd felváltotta azt a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény, amelyet 2013-ban a 2013. évi V. törvény, azaz a Polgári Törvénykönyv szabályrendszere váltott fel. Az olasz szabályozás lineárisabb volt, mivel tulajdonképpen folyamatosan ugyanazon jogszabály rendelkezett a házasság szabályairól, és a változásokat módosításokkal érte el az olasz jogalkotó.

³⁰ Vö. KOVÁCS EMŐKE: *A magyar parlament Catoja, Irányi Dániel*. Széphalom Könyvműhely. Budapest, 2014. 129–133. pp.

³¹ GROSSCHMID BÉNI: *A házassági törvény*. Politzer-féle Könyvkiadó Vállalat. Budapest, 1908. 3. p. (Továbbiakban: GROSSCHMID).

³² Értjük ezt úgy, hogy a Ht. továbbra is engedte az egyházi házasságot. A polgári tisztviselőnek a szertartás végén fel kellett hívnia a két fél figyelmét arra, hogy a polgári házasságkötéssel még nem tettek eleget felekezeteik egyházjának, így az egyházi házasság megkötése érdekében a felekezeteket is fel kell keresniük.

III. A Szentszék és az olasz, illetve magyar állam megállapodásai

1. Olasz-vatikáni diplomáciai viszonyok

1870-ben megszűnt a Pápai Állam és Róma az Olasz Királyság fővárosává lett.³³ Ezzel együtt a pápák szuverén hatalma is csökkent, amelyek elsőségét, kiváltságait és mentességeit bár az új olasz állam garantálta volna, de szuverenitását nem ismerte el.³⁴ A probléma gyökere az volt, hogy a Pápai Állam fennállása alatt a pápák lelki és világi hatalmat is gyakoroltak, az olasz egység után viszont ezt a hatalmat az állam kifejezetten csak a lelki kérdésekre kívánta visszaszorítani. Ez a helyzet „áldatlan állapotot” teremtett, a pápák a *Vatikán foglyainak* nyilvánították magukat, és ez a viszony az olasz állam és a Vatikán között az állam és egyház szétválasztásával, a világi oktatás bevezetésével csak egyre romlott. Megoldást a Szentszék és az olasz állam kapcsolatait rendező 1929. évi *Lateráni Megállapodások* hoztak, melyben Olaszország elismerte a pápa kettős jogalanyiságát úgy, mint a katolikus egyház feje, és úgy, mint Vatikánváros államfője. Az állam elismerte Vatikánváros szuverenitását, a vatikáni állampolgárságot és a területi igazgatást és adminisztrációt, amely biztosította a miniállam függetlenségét is.³⁵ A *Lateráni Egyezmények*, három egymással összefüggő nemzetközi dokumentumból álltak: az egyezményből, amely a pápa szuverenitását és a Vatikánvárosi Állam létrejöttét deklarálta, a gazdasági szerződésből, amely az állam és a Vatikán közötti pénzügyek rendezését célozta, illetve rögzítette, hogy a Vatikánnak milyen tulajdonai vannak Olaszország területén, illetve a konkordátumból, amely a római katolikus egyház vallási működését szabályozta Olaszországban.³⁶ A tárgyalások két és fél éven át folytak. *XI. Piusz pápa*³⁷ célja az volt a konkordátum aláírásával, hogy megszüntesse a 60 éve fennálló állapotokat és a katolikus egyháznak, főként a pápának biztosítsa azt a szuverenitást, amely az egyház vezetéséhez elengedhetetlen volt.³⁸ Ezt a *Lateráni Egyezmények* tulajdonképpen biztosították, hiszen az 1984-es módosításoktól³⁹ eltekintve jelenleg is ez a nemzetközi egyezmény szabályozza a Vatikán és Olaszország kapcsolatát.⁴⁰ A szuverenitás és az államiság elismerésből következik az a tény is, hogy a Vatikán, mint a nemzetközi jog különleges alanya, nemzetközi szerződések részese lehet (mint pl. a *Lateráni Egyezmények* is). Ezek

³³ Vö. TREGGIARI, Ferdinando: *La moderanza nelle novazioni Mancini e il primo progetto di riforma matrimoniale dello stato sabauda (1850-51)*. In: Birocchi, Italo (szerk.): *Per una rilettura di Mancini*, Edizioni ETS, Pisa, 2018. 403–405. pp.

³⁴ Az 1871 évi. garanciális törvényekben, amelyet a pápák nem fogadtak el.

³⁵ Vö. KOVÁCS PÉTER: *Nemzetközi közjog*. Osiris. Budapest, 2011. 286–287. pp. (Továbbiakban: KOVÁCS)

³⁶ Vö. MARCONI, IRENE: *IPatti Lateranensi*. <https://www.altalex.com/guide/patti-lateranensi> (Letöltve: 2023. 02. 03.).

³⁷ Achille Ratti, 1922–1939.

³⁸ KISS AMARILLA: *A nemzetközi jog különleges alanyai*. <https://ijoten.hu/szocikk/a-nemzetkozi-jog-kulonleges-alanyai#block-1186> (Letöltve: 2023.02.02.). [22]. „(...) a Szentszék a nemzetközi jog *sui generis* alanya, az általa gyakorolt szuverenitás eltér az államokétól, szervezetekétől vagy akár a Máltai Lovagrendétől. Ennek indoka, hogy a mindenkor pápát, mint a katolikus egyház fejét egyetlen állam sem jogosult ellenőrizni, a nemzetközi jog egyfajta függetlenséggel ruházta fel és bár nem államfő, de a nemzetközi jog független alanyaként kell rá tekinteni.”

³⁹ A 121/1985 számú törvény iktatta az olasz jogrendbe.

⁴⁰ SZÁNTÓ KONRÁD: *A katolikus egyház története II*. Ecclesia. Budapest, 1988. 540. p.

közé a nemzetközi szerződések közé tartozik a *konkordátum*, amely a Vatikánnak és egy másik államnak a katolikus egyház ottani jogi státuszáról és intézményeiről kötött átfogó, mindenre kiterjedő szerződését jelenti.⁴¹ Ezzel teljes egészében eleget tesz annak a kívánalomnak, amelyek alapján, csak azt a szerződést lehet nemzetközi szerződésnek tekinteni, amelyet a nemzetközi jog alanyai, akár szóban, akár írásban, elnevezéstől függetlenül kötnek, és amelynek célja nemzetközi (nemzetek közötti) jogi jellegű jogok és kötelezettségek keletkeztetése.⁴² Tehát a *konkordátum* kifejezést kizárólagosan a Vatikán és más állam közötti nemzetközi szerződések megnevezésére használjuk.

A Lateráni Szerződés tehát egy ilyen konkordátum-szerződés, amely biztosítja a katolikus egyház működésének feltételeit Olaszországban. A szerződés első cikkelye garantálja a katolikus egyház működésének szuverenitását Olaszország területén. A 34. cikkely rendelkezik a házasság kérdésköréről. Ennek főbb pontjai: az olasz állam vissza kívánja állítani a házasság méltóságát, amely a család alapja; az olasz nép katolikus hagyományai alapján a kánonjogi házasságkötésnek polgári jogi joghatást biztosít;⁴³ a házasságkötést előzetesen nyilvánosan, a plébániatemplomban és a község/városházán is ki kell hirdetni; közvetlenül az egyházi szertartás után az eskető/plébános elmagyarázza a házastársaknak a házasság polgári jogi hatásait, felolvassa a Polgári Törvénykönyvnek a házastársak jogaira és kötelezettségeire vonatkozó cikkelyeit, ezen kívül elkészíti a házassági okmányt (házassági anyakönyvi kivonatot), amelynek teljes másolatát öt napon belül továbbítja az anyakönyvi hivatalnak, hogy az állami anyakönyvekbe is bejegyzésre kerüljön a házasságkötés; a házasság érvénytelenségével, és az el nem hált házasságok alóli felmentésekkel kapcsolatos ügyekben a bíráskodás az egyházi dikasztériumoknak és bíróságoknak van fenntartva; az ítéleteket és a *Signatura*⁴⁴ bíróságának rendelkezéseit a területileg illetékes állami fellebbviteli bíróságoknak⁴⁵ kell továbbítani, amelyek háromfős tanácsban hozott végzéssel azoknak polgári jogi joghatályt biztosít és jogerőssé tesz, és elrendeli, hogy az állami házasságkötési anyakönyv megjegyzés rovatába azokat bejegyezzék (az anyakönyvvezető);⁴⁶ a személyek különélésével kapcsolatos ügyekben – ágytól-asztaltól való elválás⁴⁷ – a Szentszék hozzájárul ahhoz, hogy azokat a polgári bíróságok tárgyalják⁴⁸ A Konkordátum aláírása után az uralkodó új házasságjogi törvényt bocsátott ki 1929. május 27.-én, 847. számmal, amely egyrésztől revízió alá vette a Codice Civile-t,

⁴¹ KOVÁCS 2011, 87. p.

⁴² Uo. 85. p.

⁴³ URBÁNSZKY 1935, 24. p.

⁴⁴ Az Apostoli Signatura (*Tribunal Supremum Signaturae Apostolicae*) a katolikus egyház legfelsőbb bírósága, a külső fórum ügyeinek legfelsőbb törvényszéke. Rendes bíróságként ítélezik többek között a személyállapotú perekben, de eljár közigazgatási bíróságként, illetve igazgatási ügyekben is. Külső fórumnak nevezük (lat. *forum externum*) az egyházkormányzati hatalom gyakorlásának területét. - Sajátossága a nyilvánosság: a hatalom gyakorlása előírt formaságokhoz, jogilag bizonyítható tényekhez kötődik.

⁴⁵ Corte d' Appello.

⁴⁶ Vö. HORVÁTH PÉTER: *A bírósági rendszer Olaszországban*. <https://jesz.ajk.elte.hu/horvath4.html> (Letöltve: 2023. 02. 04.).

⁴⁷ Ez tulajdonképpen a házasfelek különélését jelenti, a házassági kötelék érvénytelenítése nélkül, mivel a kánoni jog alapján a házasság felbontására nincsen lehetőség.

⁴⁸ *Concordato fra la Santa Sede e l'Italia*. Pubblicata nella Gazz. Uff. 5 giugno 1929, n. 130 Suppl. ord., https://presidenza.governo.it/USR1/ufficio_studi/normativa/L.810_27.05.1929.pdf (Letöltve: 2023.02.04.) A 34. cikkely felsorolása tekintetében lásd a 29–30. pp.

másrésről az olasz polgári és az egyházi szabályokat összhangba hozta. A módosítások a házasságkötéshez megkívánt életkorra, a házassági akadályok alól adható felmentésekre, a büntető rendelkezésekre és a kiskorúak házasságkötéséhez megkívánt szülői beleegyezés módjára vonatkoztak.⁴⁹ A *Lateráni Egyezményeket* az 1985. június 8-án aláírt újabb, ún. *Villa Madama* egyezményrel némileg módosították ugyan, de lényegét tekintve nem változott. A házasságkötéssel kapcsolatban csupán annyi új szabályozás került a szövegbe, hogy a plébánosnak tudomásul kel vennie, hogy a házasságkötés polgári anyakönyvi bejegyzésére nem kerülhet sor akkor, ha a házasulandók nem felelnek meg a polgári jogi szabályok által előírt minimum életkornak,⁵⁰ illetve, ha a felek között olyan házassági akadály állna fenn, amely családi jogi szempontból lényeges, de az egyház szempontjából nem jelentős.⁵¹

2. Magyar-vatikáni diplomáciai viszonyok

Magyarország és a Szentszék kapcsolatai jóval szerteágazóbbak, mint az olasz állam és a Szentszék diplomáciai kapcsolatfenntartása. Ez érthető annak fényében, hogy 1870 előtt nem beszélhetünk önálló Olaszországról, míg a magyar államiság 1000 esztendőre tekint vissza. Az első olyan dokumentum, amelyet meg kell említenünk az 1855-ben az Osztrák Császárság és a Szentszék között kötött konkordátum, amely szabályozta a római katolikus felekezet működését Ausztriában, és Magyarországon.⁵² Tanulmányomban nincs lehetőségem e dokumentum részletesebb ismertetésére, így csupán főbb pontjait foglalom össze: a király lemondott a *placetum regium*⁵³ jogáról; a püspökök egyházmegyéjüket az egyházjog szabályai alapján vezethették; az oktatás az egyház fennhatósága alá került; az egyházat megillette a cenzúra joga a világi könyvek tekintetében; a házasságjog tekintetében az AGBG⁵⁴-t hatályon kívül helyezték, és visszatértek a kánoni formához;⁵⁵ az állam védte a papságot, az istentiszteletet és az egyházszerkezetet; a püspökök kinevezésének joga a császártól a pápára szállt át, uralkodói jóváhagyáshoz volt ugyanakkor kötve; az állam garantálta az egyház vagyoni alapjainak biztosítását és tulajdonhoz való jogát.

Az imént említett konkordátum technikailag a Magyar Királyság fennálltaig szabályozta a katolikus egyház és az állam kapcsolatát. Horthy Miklós kormányzóvá választása után

⁴⁹ URBÁNSZKY 1935, 27–29. pp.

⁵⁰ ERDŐ PÉTER (szerk.): *Az Egyházi Törvénykönyv*, Szent István Társulat, Budapest, 2015. 1083. kánon. A katolikus egyház Egyházi Törvénykönyve szerint a férfi betöltött 16. a nő a betöltött 14. életéve elérése előtt nem köthet érvényesen házasságot. Elő lehet írni magasabb életkort is, általában az állam által is elfogadott 18. életévet tekintik az irányadónak (Továbbiakban: ERDŐ).

⁵¹ *Accordo di Villa Madama: Accordo tra la Santa Sede e la Repubblica Italiana che apporta modificazioni al Concordato Lateranense 1985.* https://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/archivio/documents/rc_seg-st_19850603_santa-sede-italia_it.html (Letöltve: 2023. 02. 04.).

⁵² VÖ. ADRIÁNYI GÁBOR: *Az 1855-ös osztrák konkordátum magyar vonatkozásai.* In: *Világtörténet* 15. évf. 2. sz. (1993.) 45–51. pp.

⁵³ Királyi tetszvényjog: melynek alapján az Apostoli Szentszéknek az országba küldött iratait, valamint a püspököknek, papoknak és híveknek az Apostoli Szentszékhez intézett leveleit, a püspökök körleveleit előzetesen átvizsgálhatja, azok továbbítását, kihirdetését vagy hatálybalépését megakadályozhatja.

⁵⁴ Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv.

⁵⁵ Az 1856. október 8-án kiadott császári rendelet.

ismét felvette a magyar állam a Szentszékkal a diplomáciai kapcsolatokat, ezzel együtt megszünt a főkegyúri jog. Ennek keretében rendezték a trianoni egyházmegyei határokat, felállították a tábori püspökséget, megegyeztek a püspökkinevezések kérdésében. 1945-től kezdődően a kommunista-szocialista beállítottságú államszervezet megszüntette a diplomáciai kapcsolatokat a Szentszékkal, és az egyház működését megpróbálta teljes egészében elnyomni. A rendszerváltozás után helyre álltak a diplomáciai kapcsolatok.

A magyar állam és a Szentszék 1997-ben kötötte meg az első konkordátumot, amely ismét a magyar egyház és az állam kapcsolatát szabályozta. Ezt a konkordátumot az 1999. évi LXX. törvény hirdette ki. Főbb szabályai a következők: az egyház közszolgálati tevékenységeinek finanszírozására ugyanolyan támogatást kap, mint az állami intézmények; az egyház a közoktatási intézményeinek fenntartására ugyanolyan támogatást kap, mint az állami intézmények és ugyanez vonatkozik az egyházi fenntartású felsőoktatási intézményekre is, illetve az egyház által őrzött kulturális örökségek védelemben részesülnek.

Tehát ez a megállapodás, amelyet 2013-ban módosítottak, csak és kizárólag vagyoni természetű kérdéseket rendezett, az olasz konkordátummal ellentétben. Ezért tulajdonképpen nem konkordátum, hanem gazdasági megállapodás. A hitéleti tevékenységet és a házasság kérdését nem érinti, így tehát Magyarországon jelen pillanatban is különálló jogintézmény a polgári házasság és különálló egyházi jogintézmény az egyházi házasság.

IV. A házasságkötést megelőző eljárás és a házasságkötés alaki szabályai az olasz és a magyar házassági jog szabályi alapján

1. A magyar jogi szabályozás

A hatályos magyar Ptk. a 4:7. §-ban rendelkezik a házasságkötést megelőző eljárásról, ugyanakkor az eljárás részletszabályait az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény szabályozza. A házasságkötést megelőző eljárás a Csjt.-ben is szabályozott volt, hasonló módon, mint a jelenleg hatályos Ptk. Családjogi Könyvében. Az egyetlen eltérést a Csjt. 3.§ (1) bekezdésének utolsó fordulatában találjuk, ugyanis a Csjt. szabályozta, hogy jogszabály a házasságkötés előtti tanácsadáson történő részvételt kötelezővé teheti.⁵⁶ Az 5/1973. (XI.5.) EüM rendelet szerint viszont ez kötelező is volt. Az anyagi jog és a végrehajtási rendelet között nem állt fenn ellentmondás, mivel a Csjt. lehetőségként írta elő a tanácsadást, míg a rendelet azt – mint jogszabály, – kötelezővé is tette. A rendelet alapján: minden házasulni szándékozó magyar állampolgár, aki 35. életévét még nem töltötte be, család- és nővédelmi tanácsadáson kellett részt vennie és erről a tanácsadást végző orvos igazolást állított ki.⁵⁷ Így a 16. életévét betöltött házasulni szándékozóknak, az engedély megadása előtt kötelezően kellett részt vennie a családvédelmi szolgálat tanácsadásán.⁵⁸

⁵⁶ Ezt a szabályozást a II. Csjt. novella, az 1986. évi IV. törvény 2.§ (1) bekezdése deklarálta.

⁵⁷ PETRIK FERENC-RAFT MIKLÓS (szerk.): *Hatályos jogszabályok gyűjteménye 1945-1987*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1989. 590. p.

⁵⁸ SÁRINÉ VASS MARGIT (szerk.): *A családjogi törvény magyarázata*. KJK Kerszöv. Budapest, 2001. 68–69. pp. (Továbbiakban: SÁRINÉ).

A hatályos Ptk. Családjogi Könyvének rendelkezései szerint: a házasságkötési szándék bármelyik anyakönyvvezetőnél bejelenthető, a feleknek együttesen és személyesen kell megjelenniük. A házasságot kötni szándékozó feleknek az anyakönyvvezető előtt kell kijelenteniük azt, hogy házasságuknak nincsen jogi akadálya, és igazolniuk kell azt, hogy a házasságkötéshez szükséges jogi feltételek, velük kapcsolatban fennállnak. Hitelt érdemlően igazolniuk kell személyi adataikat; kiskorú házasságkötése esetén a gyámhatóság által kiállított igazolást be kell mutatni, amelynek érvényessége 6 hónap; ugyancsak be kell mutatniuk a jegyzői engedélyt, a 30 napos várakozási idő alóli felmentésről⁵⁹ (Az olasz házasságjogban ez a kihirdetést követő 5 nap.); a felek nyilatkoznak a házasságkötés után viselni kívánt nevükről,⁶⁰ és amennyiben a felek nem kívánnak közös családi nevet viselni, a megelőző eljárásban állapodnak meg születendő gyermekeik nevével is.⁶¹

Az anyakönyvvezetőnek vizsgálnia kell azt, hogy a felek között áll-e fenn házassági akadály, és ha igen, akkor az elhárítható-e. A házassági akadályok felmentéssel vagy engedéllyel háríthatók el. Amennyiben az akadály nem hárítható el, az anyakönyvvezető a házasságkötésnél való közreműködést megtagadja.⁶² Az anyakönyvvezető a felek kijelentéseiről jegyzőkönyvet vesz fel, amelyet a feleknek és az anyakönyvvezetőnek is alá kell írnia.⁶³ A jegyzőkönyv 1 évig érvényes.⁶⁴

A házasságkötéshez a Ptk. 30 napos várakozási időt ír elő, azaz, a szándék bejelentését követő harmincadik nap eltelté utánra tűzhető ki a házasságkötés időpontja. Ez a várakozási idő a Csjt.-ben is többnyire 30 napos szabály volt, azonban a II. Csjt. Novella⁶⁵ átmenetileg három hónapos időintervallumra módosította azt. Az indoklás szerint a változtatás célja az volt, hogy a felek minél inkább meg tudják fontolni szándékukat. A 2013. évi V. törvény kodifikátorai fenntartották a 30 napos várakozási időt és fenntartották azt a szabályt is, hogy ez alól a jegyző indokolt esetben felmentést adhasson, így a rendelkezés az új Ptk.-ban is megtalálható.⁶⁶

Ugyancsak a Csjt.-ből átvett rendelkezés, a halálveszély esetére vonatkozik. Amennyiben a házasulandók valamelyikének életét halállal fenyegető egészségi állapota veszélyezteti, az az összes törvényes feltétel fennállásának igazolását pótolja. A Csjt. rendelkezéseiben azt, hogy ez az egészségügyi állapot, milyen konkrét élethelyzetet takar, nem határozta meg, így az anyakönyvvezető feladata volt eldönteni, hogy ez a helyzet fennáll-e. Ehhez orvosi szakvélemény beszerzésére volt kötelezve.⁶⁷ A Ptk. rendelkezései némileg egyértelműsítik a Csjt.-ből átvett rendelkezést: az anyakönyvvezetőnek lehetőség szerint

⁵⁹ VÉKÁS 2020, 710. p.

⁶⁰ 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról 20. § (1).

⁶¹ Uo. 21. § (1) bekezdés.

⁶² KÖRÖS ANDRÁS (szerk.): *Polgári jog-Családjog*. HVG-Orac. Budapest, 2014. 44. (továbbiakban: KÖRÖS).

⁶³ 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról 17. § (1)-(2) (Továbbiakban: At.).

⁶⁴ 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról 27.§ (3) bekezdés.

⁶⁵ 1986. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról 2. § (1) bekezdés.

⁶⁶ 1990. évi XV. törvény a családjogi törvény módosításáról 2.§ A házasságkötést az anyakönyvvezető csak a házasságkötési szándék bejelentését követő harminc nap utáni időpontra tűzheti ki. A községi tanács végrehajtó bizottságának szakigazgatási szerve, a fővárosi kerületi tanács végrehajtó bizottsága igazgatási feladatot ellátó szakigazgatási szerve, illetőleg a megyei, városi hivatal e határidő alól felmentést adhat.

⁶⁷ SÁRINÉ 2001, 70. p.

kell orvosi szakvéleményt beszerezni (tehát ez nem kötelező); amennyiben az orvosi vélemény nem szerezhető be, akkor kell az anyakönyvvezetőnek döntenie; az okokat, amely alapján döntött, a házasságkötést megelőző eljárásról szóló jegyzőkönyvben fel kell tüntetni; az anyakönyvvezető házassági akadály alól nem adhat felmentést; a rendelkezés célja, hogy a felek a törvényes előfeltételek fennállását ne okiratokkal bizonyítsák, hanem erről nyilatkozzanak; ebben az esetben felmentést kapnak a kötelező várakozási idő alól is.⁶⁸

A házasságkötés alaki szabályai tekintetében a Csjt. és a CSJK nem mutat túlzott eltérést. A Csjt. korábban alaki szabályként írta elő azt, hogy a házasulók az anyakönyvvezető előtt, két tanú jelenlétében, az erre rendelt hivatalos helyiségben személyesen jelentik ki, hogy egymással házasságot kívántak kötni.⁶⁹ A hatályos Ptk. hasonlóképpen rendelkezik az alaki szabályokról, ugyancsak előírja azt, hogy a házasságkötést két tanú jelenlétében, az önkormányzat hivatalos helyiségében kell megkötni.⁷⁰ A tanúk személyéről az anyakönyvi jogszabály rendelkezik: nagykorúnak és cselekvőképesnek kell lenniük, illetve a házasulók gondoskodnak megjelenésükről, az viszont nem feltétel, hogy magyar állampolgároknak kell lenniük. Ha a jegyző engedélyezné a nyilvánosság mellőzését, akkor sem lehet a tanúk megjelenésétől eltekinteni. Azonban a tanúk jelenléte nem létezési feltétel, így a jelenlétük nélkül kötött házasság is lehet létező és érvényes házasság.⁷¹ Viszont a házasság létezési feltétele az anyakönyvvezető közreműködése, ugyanis a feleknek előtte kell személyesen kijelenteniük, hogy egymással házasságot akarnak kötni.

2. Az olasz jogi szabályozás

A házasságkötést megelőző eljárás szabályait az olasz házassági jog tekintetében is a polgári törvény szabályai és előírásai rendezik. A feleknek az előtt az anyakönyvvezető előtt kell megjelenniük, aki lakhelyük szerint illetékes. Ő ellenőrzi azt, hogy a felek között a házasság megkötését akadályozó körülmények nem állnak fenn, illetve a házasságkötéshez szükséges feltételek rendelkezésre állnak. Az adatok szolgáltatása önkéntes.

Igazolni szükséges: a rokonság fennállásáról, vagy az örökbefogadás tényéről a felek között; születési anyakönyvi kivonatot, annak másolatát, vagy közjegyzői igazolást a születésről (ez lehet pl. egyházi hatóság által kiállított anyakönyvi kivonat, vagy keresztlevelel is); ha a házasságkötéshez valamely hatóság engedélye szükséges, akkor ezt az engedélyt is be kell mutatniuk a feleknek – pl. a 16. életévüket betöltött kiskorúak, akik rendelkeznek a *Tribunale dei Minorenni*⁷² engedélyével a házasságkötéshez; az előzőleg már házas

⁶⁸ KÖRÖS 2014, 45. p.

⁶⁹ PETRIK FERENC (szerk.): *A családjogi törvény magyarázata*. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Budapest, 1988. 40–41. pp. (Továbbiakban: PETRIK).

⁷⁰ Ptk. 4:8. §.

⁷¹ KÖRÖS 2014, 46. p.

⁷² Fiatalkorúak Bírósága: 1934-ben királyi rendeletre létrehozott bírósági szerv, amely a magyar gyámhatóságoknak és gyámhivataloknak megfelelő hatáskörrel rendelkezik, és ezekben az ügyekben jár el <https://www.commissioneadozioni.it/gli-attori-istituzionali/i-tribunali-per-i-minorenni/> (Letöltve: 2023. 02. 05.).

feleknek igazolniuk kell házasságuk felbontásának tényét, illetve előző házastársuk halálát; ha a törvényszék a hirdetési időt csökkentette, ennek igazolását is be kell nyújtani; a siket-némáknak a közzététel kérelmezését írásban kell benyújtaniuk.⁷³

Az adatszolgáltatás után, az anyakönyvvezető feladata, hogy az adatok hitelességét ellenőrizze. Az eljárás e pontjáig tulajdonképpen minden megegyezik a magyar, házasságkötést megelőző eljárás szabályaival.

Am ezt követően az olasz anyakönyvvezető úgynevezett *hirdetményt* készít elő, amelynek tartalmaznia kell a házasulók családi- és utónevét, foglalkozását, születési helyét és lakóhelyét – függetlenül attól, hogy először vagy többedjére kötnék házasságot, – valamint az esküvő megkötésének szándékolt helyét. Az okiratban fel kell tüntetni a házasodni szándékozók apjának és anyjának családi- és utónevét is, kivéve azokat az eseteket, amikor jogszabály tiltja ezek feltüntetését.⁷⁴ Amennyiben az anyakönyvvezető már előzetesen is házassági akadályt talál, megtagadja a hirdetmény közzétételét. Ha a házaspár különböző településen élnek, az anyakönyvvezetőnek a másik település anyakönyvvezetőjét is be kell vonnia, aki szintén hirdetményt tesz közzé saját illetékességi területén, hasonló módon.⁷⁵ A hirdetmény célja, hogy: egyrészt harmadik személyek tudomására hozza a házasságkötési szándékot, hogy lehetővé tegye a *Codice Civile* 102.§-ában⁷⁶ meghatározott ellentmondással élést azok számára, akiknek tudomásuk van a felekkel kapcsolatban házassági akadályról, vagy egyéb okról, amely a házasságkötést lehetetlenné teszi. Az ellentmondását a közzététel helye szerinti járásbírósnak kell címezni,⁷⁷ de kizárólag csak a házasság feltételeinek hiánya okán.⁷⁸

Az ellentmondásra jogosított személyek: a szülők, az egyenes ági és oldalági rokonok a leszármazás harmadik fokáig bármely okból; ha az egyik házasodni kívánó fél gondnokság alatt áll, akkor a gondnok; fennálló házasság esetén az a házastárs, akinek házastársa másik házasságot akarna kötni; mivel a nő a *Codice Civile* 89. § alapján csak 300 nappal előző házassága felbontása után köthet újabb házasságot, ez idő alatt megilleti az ellentmondás a volt férjet is;⁷⁹ az ügyész, amennyiben házassági akadályról van tudomása, vagy az egyik házasodni szándékozó fél mentális betegséggel küzd.⁸⁰ Amennyiben

⁷³ Vö. Regio Decreto 9 luglio 1939, n. 1238 Ordinamento dello stato civile. Art. 95-106.

⁷⁴ *Codice Civile*. Altalex – Wolters Kulwer, Roma, 2022. Art. 93.

⁷⁵ Decreto del Presidente della Repubblica. 396/ 2000. Art. 53.

⁷⁶ COMPENDIO 2021, 49. és MOLINARI 2021, 34. p.

⁷⁷ MOLINARI 2021, 34–35. pp.

⁷⁸ Uo. 50–51. pp.

⁷⁹ Az apaság meghatározásának szempontjából lényeges szabály, az apasági vélelmek körében a magyar jogban is jelen van, ám nem akadályozza az újabb házasságkötésnek.

⁸⁰ *Codice Civile*. Art. 102. A szülők és azok hiányában más felmenők és harmadik fokon belüli más felmenők ellenezhetik rokonaik házasságát bármilyen okból, amely megakadályozza annak megünneplését. Ha az egyik házastárs védelemben részesül vagy gondnokság alatt áll, a tiltakozás joga a gyámot vagy a gondnokot is megilleti. Az ellentmondás joga annak a személynek a házastársát is megilleti, aki egy másik házasságot kíván kötni. A 89. cikkbe ütköző házasság esetén az ellenzés joga a korábbi házasság felbontása esetén az előző férj hozzátartozóira, és – ha a házasságot semmissé nyilvánították – arra a személyre is vonatkozik, akivel a házasságot kötötték, valamint annak hozzátartozóira is. Az ügyésznek mindig elleneznie kell a házasságot, ha tudja, hogy annak akadályja van, vagy ha tudatában van az egyik házastárs mentális gyengeségének, aki ellen az életkor miatt a tilalom nem terjeszthető ki.

ez bekövetkezik, az anyakönyvvezetőnek lehetősége legyen megindítani a szükséges eljárást, azaz a vizsgálatot, ám erről a tényről a házasodni szándékozók az anyakönyvvezető köteles értesíteni, és amennyiben bebizonyosodna az, hogy az ellentmondás jogszerűtlen, vagy szándékosan jogsértő, az azt benyújtót pénzbírsággal lehet sújtani.⁸¹

A hirdetményt legalább nyolc egymást követő napon keresztül kell kifüggeszteni az önkormányzat hirdetőtábláján (és internetes oldalán is). Amennyiben a határidő eltelt és nem történt ellentmondás,⁸² az anyakönyvvezető engedélyezi a házasság megkötését. Ennek időpontját a hirdetményi idő lejártát követő 4 és 118 nap közötti időpontra kell helyezni. Hasonló megoldás tehát, mint amit a magyar eljárás kapcsán láthattunk, ott a bejelentést követő harminc napon túlra helyezhető a házasságkötés időpontja. Mindkét eljárás célja a házassági akadályok felderítése, és a megfontolt döntés elérése.

A házasság alaki szabályai tekintetében az olasz jogszabály szinte hasonlóan rendelkezik, mint a magyar Ptk. A házasságot nyilvánosan, az önkormányzat hivatali helyiségében kell megkötöni, azelőtt az anyakönyvvezető előtt, akinél a kihirdetést a felek kérelmezték.⁸³ A feleknek szükséges biztosítani két tanút, akik személyéhez a polgári törvény nem fűz különösebb szabályt, a magyar jogszabályhoz hasonlóan. A *Codice Civile* azt is megjegyzi, hogy a tanúk a felek rokonai is lehetnek. Amennyiben a felek nem tudnak megjelenni az önkormányzat helyiségében az egyik fél fogyatékosága vagy egyéb súlyos akadály miatt, akkor azon kívül is megköthető a házasság, de ebben az esetben négy tanú jelenléte válik szükségessé.⁸⁴ A magyar szabályozás is lehetőséget ad arra, hogy a jegyző engedélyével a házasságot az önkormányzat hivatali helyiségén kívüli helyszínen lehessen megkötöni, ám ebben az esetben a feleknek szükséges biztosítania a házasságkötés méltó körülményeit, és a települési önkormányzat megfelelő mértékű díj fizetését rendelkezésükben meghatározhatja.⁸⁵

V. A házasságkötés formái

1. A magyar szabályozás alapján

A magyar jogrend a házasságkötésnek egyetlen formáját, a polgári házasságkötést ismeri el, így a Ptk. a létezési és formai követelmények megfogalmazásánál ezt tartja elsősorban szem előtt.⁸⁶ A házasság létezési feltétele az anyakönyvvezető közreműködése, ugyanis a feleknek előtte kell személyesen és együttesen kijelenteniük, hogy egymással házasságot akarnak kötni. Létezési feltétel az, hogy a nyilatkozatuk feltételhez vagy határidőhöz nem köthető. A felek egybehangzó „igen” kijelentése után az anyakönyvvezető azonnal

⁸¹ Codice Civile Art. 103-104.§§.

⁸² Jogvesztő határidő, tehát eltelte után nem élhet kifogással a házasságkötéssel szemben a jogosított kör.

⁸³ MOLINARI 2021, 37. p.

⁸⁴ Codice Civile Art. 110.

⁸⁵ Vö. 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról 18–19. §§.

⁸⁶ BARZÓ Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium. Budapest, 2017. 63. p. (Továbbiakban: BARZÓ).

megállapítja a házasság megkötésének tényét, ám a házasság nem e megállapítással, hanem a felek egybehangzó kijelentésével, konstitutív hatállyal jön létre.⁸⁷ Az anyakönyvvezető a megkötött házasságot az anyakönyvbe bejegyzi.

Alapvető feltétel az, hogy a házasságot egy férfi és egy nő köti. Ezt a tényt rögzíti Magyarország Alaptörvénye is.⁸⁸ A házasságot anyakönyvvezető előtt kell megkötni, de lehetséges anyakönyvi szakvizsgával rendelkező jegyző vagy polgármester előtt is a házasságkötés, sőt a polgármester előtt akkor is köthetnek házasságot, ha az, az említett szakképesítéssel nem rendelkezik, – de az anyakönyvvezetőnek ekkor is jelen kell lennie⁸⁹ – ekkor az anyakönyvi dokumentumokat, a polgármester és az anyakönyvvezető is aláírja, de a polgármester az anyakönyvben adatokat nem rögzíthet.⁹⁰ Itt egy jelentős eltérés mutatkozik a magyar és az olasz rendszerben, mivel az olasz (és többek között a francia) házassági jogban az esketésre elsősorban a polgármester jogosult, és csak másodlagosan az anyakönyvvezető, illetve az anyakönyvvezetőnek elsősorban valóban az anyakönyvek vezetése a feladta és nem az esketésben való közreműködés.

A Ptk. Családjogi könyvének új elvárása a felek együttes jelenléte a házasságkötéskor. Ezt az elvárást a Csjt. is szabályozta, ám a Csjt.-ben ez nem a házasságkötés létezési feltétele, hanem a házasság érvényességéhez szükséges feltétel, illetve hiánya esetében érvénytelenségi ok volt.⁹¹ A házasulóknak a házasságkötéskor személyesen kell jelen lenniük. A magyar jog nem ismeri a képviselő útján történő házasságkötést, ellentétben az olasz házassági joggal. A feleknek az anyakönyvvezető és a két tanú előtt egybehangzó „pozitív” nyilatkozatot kell tennie, az anyakönyvvezető felhívására, aki külön-külön szólítja fel a házasulandókat a nyilatkozat megtételére.⁹²

Amennyiben a felek pozitív választ adnak, az anyakönyvvezető konstitutív hatállyal megállapítja, hogy a felek a Polgári Törvénykönyv alapján házasok.⁹³ A házasság megkötését a felek nem köthetik sem időhöz, sem feltételhez. Ez a házasság létezésének feltétele. Amennyiben valamelyik fél az anyakönyvvezető kérdésére nem igennel válaszol, vagy a házasságot időhöz, vagy feltételhez köti, a házasság nem jön létre. Ezt a tényt az anyakönyvvezető azonnal, a helyszínen kijelenti a felek előtt, és a jegyzőkönyvet, valamint a házasságkötéshez felvett adatokat haladéktalanul törli.⁹⁴

Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1987. évi 17. számú törvényerejű rendelet még előírta, hogy a házasságkötésnek nyilvánosnak és ünnepélyesnek is kell lennie. Ez a jogszabály értelmezésében azt jelentette, hogy a házasság

---

⁸⁷ HEGEDŰS ANDREA: *Polgári jog-Családi jog*. R.I.M.Á.K. Kiadó. Budapest, 2022. 59–61. pp. (továbbiakban: HEGEDŰS).

⁸⁸ Alaptörvény L cikk) (1) bekezdés.

⁸⁹ At. 30.§ (1) bekezdése.

⁹⁰ HEGEDŰS 2022, 59. p.

⁹¹ PETRIK. 39. p.

⁹² At. 28.§ (1)-(2).

⁹³ At. 28.§ (3).

⁹⁴ At. 30. § (2)-(3).

ságkötéskor az arra rendelt helyiségben bárki jelen lehetett, nem csak a rokonok és meghívottak.⁹⁵ Ez a nyilvánosság jelenleg is elvárás, tehát a házasságkötés jelenleg is nyilvánosan, az önkormányzat hivatali helyiségében történik, kivéve, ha az ezen a helyiségen kívüli házasságkötésre a jegyző engedélyt adott. A házasságkötés ünnepélyessége a Ptk. Családjogi könyvében nincsen külön kihangsúlyozva, ám mivel az elsősorban az állami közreműködés méltóságát és ünnepélyességét, valamint a házasság intézményének elismerését jelenti, ma is elvárható az anyakönyvvezetőtől és a felektől.⁹⁶ Kifejezetten vonatkozik az ünnepélyesség kitétele, az anyakönyvvezetőre, akinek a házasságkötéskor ünnepélyes öltözetet kell viselnie, funkciója kiemelése céljából és az állami megbízatás kifejezésére a nemzetiszínű, és a magyar címerrel ellátott, a jobb vállán átvetett vállszalagot kell viselnie.⁹⁷

2. Házasságkötés az olasz szabályozás alapján

Az olasz jogszabályok a házasságkötésnek három elismert formáját szabályozzák, ezek: a tisztán polgári házasság az anyakönyvvezető előtt, a katolikus egyház lelkésze előtt kötött konkordátum házasság, és a más, a katolikuson kívül felekezeti lelkésze előtt kötött házasság.

2. 1. Az olasz tisztán polgári házasság

Az anyakönyvvezetőnek kötelező jelleggel viselnie kell⁹⁸ az olasz trikolorból készült nemzetiszínű szalagot, amelyet az olasz anyakönyvvezető a derekán átköve visel. Az anyakönyvvezető előtt együttesen és személyesen megjelenő felek számára az anyakönyvvezető felolvassa a *Codice Civile* 143, 144 és 147. szakaszait, hogy emlékeztesse őket a házasságból eredő főbb joghatásokra. Ezután a feleknek egybehangzó igen nyilatkozata szükséges az anyakönyvvezetőnek a házasság létrejöttét megállapító nyilatkozatához.⁹⁹ Amennyiben az egyik fél nemmel válaszolna az anyakönyvvezető kérdésére, a házasság nem jön létre. A házasság létrejöttéhez a felek egybehangzó nyilatkozatát követeli meg a jogszabály, az anyakönyvvezető jelenléte az e nyilatkozat megtörténtének igazolásához szükséges állami hatalom biztosítása érdekében szükséges.¹⁰⁰ Az anyakönyvvezető hatásköri hiánya (vagyis, hogy az anyakönyvvezető nem rendelkezik a házasságkötésben való közreműködéshez szükséges felhatalmazással, vagy hatáskörrel), nem teszi

⁹⁵ PETRIK 1988, 48. p.

⁹⁶ PETRIK 1988, 49. p.

⁹⁷ Manapság elterjedt a szertartásvezető alkalmazása, aki a szűk körben érvényesen megkötött polgári házasság után, nagyobb nyilvánosság előtt, esetleg külső helyszínen újra levezeti, imitálja házasságkötést. Ekkor ő is nemzetiszínű vállszalagot visel, de a magyar címer nélkül!

⁹⁸ A belügyminiszter rendelete alapján kizárólag a polgármester viselheti így a nemzeti színeket. *Ministeriale d' interno, Circolare 4 novembre 1998, n 5/98 Fascia Tricolore.*

⁹⁹ GIOVANNI BONILINI: *Manuale di diritto di famiglia*. Milano, Wolters Kluwer Italia, 2022. 84–85. pp. (Továbbiakban: MANUALE).

¹⁰⁰ COMPENDIO 2021, 51. és MANUALE 2022, 84. p.

érvénytelenné a házasságkötést, akkor, ha a felek jóhiszeműek voltak, ugyanakkor a hatáskör hiánya közigazgatási bírsággal sújtható.¹⁰¹

A felek személyes megjelenésétől és az akaratnyilatkozat megtételétől csak különleges esetekben lehet eltekinteni. A *Codice Civile* ismeri a meghatalmazott által kötött házasságot is, amely a magyar jogrendben nem alkalmazott jogintézmény. Meghatalmazott által köthetnek házasságot: háború esetén a katonák, és a fegyveres erőknél szolgáló személyek; a fél lakóhelye szerinti bíróság által adott engedéllyel akkor, ha a másik fél külföldön tartózkodik, és a házasság ilyen megkötésére súlyos, nyomós ok áll fenn;¹⁰² illetve az Olasz Köztársaság kikiáltása előtt a király és a királyi család tagjai.¹⁰³

A házasság megkötését követően az anyakönyvvezetőnek haladéktalanul ki kell állítania a házassági anyakönyvi kivonatot, és a házasságkötés tényét az anyakönyvekbe be kell jegyezni. Olaszországban az anyakönyvi eljárásról egyrészt a polgári anyakönyv, másrészt az 1238/1939. július 9.-i királyi rendelet¹⁰⁴ és annak módosításai rendelkeznek. A polgári anyakönyvekbe csak az állami anyakönyvvezető tehet bejegyzést. Három¹⁰⁵ különböző típusú anyakönyvet kell vezetnie minden önkormányzatnak: az "A" sorozatba azokat a házasságkötéseket kell bejegyezni, amelyeket állami tisztviselő előtt kötöttek, a B sorozatba azokat a házasságkötéseket, amelyeket katolikus lelkész előtt kötöttek, a C sorozatba pedig azokat, amelyeket különleges helyzetekben kötöttek, vagy nem a katolikus egyház lelkésze előtt.¹⁰⁶ Az említett királyi rendeletet a köztársasági elnök 2000. november 3.-i 396. számú rendelete alapvetően módosította, bár a már előzőekben említett rendelkezések hatályban maradtak. Az elnöki rendelet elsősorban az adatok digitalizálását, és az elektronikus anyakönyvvezetés bevezetését írja elő.

A házassági anyakönyvi kivonatot közvetlenül a házasságkötés után az anyakönyvvezetőnek el kell készíteni, és aláírásával és bélyegzőlenyomatával kell ellátnia. A *Codice Civile* házasságról szóló részének 106. szakaszában találjuk meg a rendelkezést.¹⁰⁷ A 396. számú köztársasági elnöki rendelet szabályozza a házassági anyakönyvi kivonat tartalmát: A házastársak és a tanúk személyes adatait, a kihirdetés időpontját és módját, valamely akadály alóli felmentő rendelet számát, azt, hogy a *Codice Civile* 143., 144., és 147. cikkelyeit a házastársak előtt felolvasták a szertartáson, és azt, hogy ők tudomásul vették, a házastársak nyilatkozatát arról, hogy egymásnak házastársai kívánnak lenni, amennyiben a

---

¹⁰¹ MANUALE 2022, 85. p.

¹⁰² Codice Civile. Art. 111.

¹⁰³ Codice Civile. Art. 114. hatályon kívül.

¹⁰⁴ Regio Decreto 9 luglio 1939, n. 1238., Capo VI, Art 124.-134. <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:regio.decreto:1939-07-09;1238-art70> (Letöltve: 2023. 02. 05.).

¹⁰⁵ CSÁNYI-SIFFEL ENIKŐ: *A hiteles fordítások megoldásai az olasz nyelvű okiratfordításokban.* <https://www.offi.hu/sites/default/files/media/files/hitkoz-141.pdf> 145. (Letöltés ideje: 2023. 02. 06.).

¹⁰⁶ DPR. 396/2000 Art. 63. - Az önkormányzati hivatal épületén kívül kötött házasságok, a meghatalmazott útján kötött házasságok, a külföldön kötött házasságok okiratainak bejegyzése, a házasság fennállásáról szóló bírósági végzések, a házasság érvénytelenségét kimondó bírósági ítéletek, a külföldön kötött házasság bírói érvényességének megállapításáról szóló határozatok, a fellebbviteli bíróság ítéletei stb.

¹⁰⁷ *Codice Civile*: Art. 107. L'atto di matrimonio deve essere compilato immediatamente dopo la celebrazione.

házasságkötés nem az önkormányzat épületében történt, akkor ennek oka (egyházi házasságkötés esetén nem releváns), és az anyakönyvvezető nyilatkozatát arról, hogy a házasságkötés megtörtént.¹⁰⁸

Amennyiben nem az az anyakönyvvezető végzi a szertartást, ahol a felek állandó lakóhelye van, a szertartás után haladéktalanul értesítenie kell a lakóhely szerint illetékes anyakönyvvezetőt és az iratokat át kell adnia, akkor is, ha polgári, és akkor is, ha konkordátum házasságot kötöttek a felek. Az anyakönyvvezetőnek a lelkészt is értesítenie kell arról, hogy az általa kibocsátott házassági anyakönyvi kivonat alapján a házasságkötést az állami anyakönyvbe bejegyezte.¹⁰⁹

2. 2. Konkordátum házasság

Az olasz házassági jog különleges házassági formája a már említett *Lateráni Egyezményből* fakadó konkordátum házasság, amely Egyezmény Olaszországban kizárólag a római katolikus egyház szertartása szerint megkötött házasságnak biztosított polgári jogi joghatást. A Konkordátum, házasságra vonatkozó második pontja alapján az egyházi szertartással történő házasságkötésnek az állam ugyanazt a joghatást biztosítja a Konkordátum alapján, mint a polgári házasságkötésnek, bizonyos feltételek fennállása esetén. Jelen van benne az egyházi és a polgári elem is, egymástól függetlenül, de sem a polgári sem az egyházi fél nem tekinti a megkötött házasságot *matrimonium non existens*-nek, azaz mindkét fél kölcsönösen elismeri a másik szertartását érvényes és létező házasságkötésnek, de a konkordátum házasság szertartásába egy külön, polgári elemet is beemel, amely elhangzása esetében, polgári jogi szempontból is érvényes házasság jön létre.¹¹⁰ Ez különbözteti meg a kötelező polgári házasságtól, amely esetében az állam csak és kizárólag a polgári házasságot ismeri el érvényesnek és létezőnek, az egyházi házasság számára nemlétező házasság.

Olaszországban kizárólag a katolikus egyház szertartása szerint kötött házasság bír önállóan polgári jogi jogerővel is, a többi egyház és felekezet tekintetében külön szabályok léteznek. Ez a tény természetesen a Lateráni Egyezményekben elfogadott alapelvekből fakad. A jogi szabályozás itt kétirányú: a kánonjog/egyházjog szabályozza az egyházi szertartást, illetve a házasságkötés érvényességének megállapítását. Ám a szertartás folyamatába a *Codice Civile* 143., 144. és 147. szakaszát is fel kell olvasni, mert ez az aktus biztosítja a polgári jogi joghatályt; illetve a házasságra, a házasság felbontására és a különválásra az olasz jog az irányadó.¹¹¹ Ugyanakkor egyes szerzők úgy ítélik meg, hogy ezen aktus hiánya nem teszi érvénytelenné polgári jogilag a házasságot, amennyiben annak szándéka más akaratnyilvánításból, mint pl. a közzétételi kérelemből kiderül.¹¹²

A házasság megkötését megelőző eljárás ebben az esetben hasonló a tisztán polgári házasság megkötéséhez, vagyis a feleknek ugyanazokat az igazolásokat és engedélyeket kell benyújtaniuk, illetve ugyanazokat a jognyilatkozatokat kell megtenniük, mint az

¹⁰⁸ DPR. 396/2000 Art. 64.

¹⁰⁹ Uo. Art. 69. (1.).

¹¹⁰ Ez a polgári elem a *Codice Civile* megfelelő szakaszainak felolvasását jelenti, amelyek az önkormányzatnál történő házasságkötésen is elhangzanak.

¹¹¹ COMPENDIO 2021, 56–57. pp.

¹¹² MANUALE 2022, 95. p.

előző esetben. Ugyanakkor természetesen az egyházi házasság megkötéséhez szükséges iratokat is be kell nyújtaniuk a területileg illetékes katolikus lelkésznek. A házasságkötés polgári jogi feltételei meglétének megállapítása az anyakönyvvezető feladata. Az egyházi feltételek fennállásának ellenőrzése a lelkész feladata és kötelezettsége. A feltételek megállapítása tehát két helyszínen, az anyakönyvvezetői hivatalban, és a lelkészi hivatalban történnek, külön-külön. A feleknek meg kell felelniük a polgári és az egyházi szabályok szerint is a házasságkötés feltételeinek, és nem állhat fenn közöttük sem polgári jogi sem egyházi jog házassági akadály vagy érvénytelenségi ok. Az anyakönyvvezető által kibocsátott hirdetményt az illetékes plébánia/templom hirdetőtábláján is közzé kell tenni, és a megfelelő várakozási időt meg kell tartani.¹¹³

A házasság érdemi feltételei sem változnak: szintén szükséges a felek személyes jelenléte, az egybehangzó akaratnyilvánítás¹¹⁴ és a két tanú jelenléte. Az egyházi házasságkötés esetében is, az eskető lelkész jelenléte a felek egybehangzó akaratának bizonyítására szolgál, – hiszen a lelkész az egyház hivatalos tanújaként van jelen a házasságkötéskor, – ám az eskető lelkész személyében való tévedés (ha a felek jóhiszeműen azt gondolták, hogy az esketés a római katolikus egyház által feljogosított személy előtt történik) nem érinti az érvényességet, hiszen ebben az esetben nemlétező házasságról beszélhetünk. Az eskető lelkésznek a házasságkötést igazoló dokumentumokat két példányban, öt napon belül kell eljuttatnia az illetékes anyakönyvi hivatalba, a házasságnak a polgári anyakönyvbe történő bejegyzése céljából.

Az állami anyakönyvvezető a házassági anyakönyvbe az egyházi házasságkötéskor a felek által aláírt anyakönyvi irat kézhezvételtől számított 24 órán belül a házasságkötés tényét bejegyzi, és az eskető lelkésznek a bejegyzés tényét szintén 24 órán belül visszaigazolja. Az olasz jogszabály alapján lehetőség van a bejegyzés eszközölésének késleltetésére, abban az esetben, ha az anyakönyvvezető valamilyen okból nem kapta meg 24 órán belül az anyakönyvi iratot, az hiányos, vagy nem tartalmaz arra vonatkozó igazolást, hogy a házasságkötéskor a *Codice Civile* megfelelő szakaszait felolvasták.¹¹⁵ Amennyiben a dokumentumok átadása nem történik meg a házasságkötést követő 5 napon belül, és a házasságkötő felek az egyházi házasságkötésük polgári anyakönyvbe történő bejegyzését, és a házasság polgári jogi joghatásának elérése iránti igényüket mindvégig megőrizték, illetve a harmadik személlyel az egyházi házasságkötés és a bejegyzés közötti időben nem keletkezett jogviszony a felek között, akkor lehetőség van az anyakönyvi bejegyzés utólagos bejegyzésére is az anyakönyvvezető döntése szerint.¹¹⁶

Az átírásnak és a három formának azért van különösen jelentősége, mert ha az anyakönyvi iratoknak az eskető lelkész általi átadása, és az állami anyakönyvbe történő bejegyzés nem történik meg, akkor a házasság megmarad pusztán egyházi házasságnak, tehát nem lesznek polgári jogi joghatásai.¹¹⁷ A konkordátum házasság így tulajdonképpen a fakultatív polgári házasságnak felel meg, formájában és funkciójában ezt a szerepet tölti be az olasz

¹¹³ MOLINARI 2021, 40. p.

¹¹⁴ A magyar házasságjogban ezek nem alakí, hanem létezési feltételek.

¹¹⁵ MANUALE 2022, 97. p.; MOLINARI 2021, 41. p. és Legge 27 maggio 1929, n. 847. http://www.edizionieuropee.it/law/html/39/zn74_02_003.html (Letöltés ideje: 2023. 02. 06.).

¹¹⁶ MANUALE 2022, 97. p..

¹¹⁷ COMPENDIO 2021, 57. p.

jogrendben. A magyar jogrendben a fakultatív polgári házasság jelenleg nem ismert házasságkötési forma. Hazánkban a kánoni házasság nem vált ki polgári jogi joghatást.

2. 3. A nem a katolikus egyház lelkésze előtt kötött házasság

A harmadik házasságkötési forma az olasz házassági jogban, a nem katolikus egyház lelkésze előtt kötött házasság. Ez a forma az előzőekhez képest is érdekes megoldású, talán kivételes eljárást feltételez, ugyanis két esete lehetséges. Az 1159/1929. számú királyi törvény biztosítja az államvallástól (római katolikus) eltérő, de bevett vallások számára a működésük szabadságát.

Az ilyen vallások szolgálattevői előtt kötött házasság ugyanúgy bír polgári jogi joghatással, mint a katolikus egyház lelkésze előtt kötött házasság, annyi különbséggel, hogy a polgári törvénykönyv 130., 131. és 132. cikkelyét kell felolvasni a szertartáson, de az eljárás tulajdonképpen ugyanaz.¹¹⁸ A házasság bejegyzése és az igazoló iratoknak az anyakönyvvezetőhöz történő eljuttatása a polgári házassághoz hasonlóan és azonos feltételekkel történik, annyi különbséggel, hogy késleltetett és utólagos bejegyzésre nincs lehetőség, és a bejegyzés a C jelű házassági anyakönyvbe történik.¹¹⁹ Az olasz állam ezekkel a bevett felekezetekkel megállapodást kötött az Alkotmány 8. cikke¹²⁰ alapján.

Ebben az esetben az egyházi szolgálattevő állami anyakönyvvezetőként jár el, mivel az állam delegálja őt a házasság megkötésére, és a házasságkötés tekintetében az állam számára a vallási elem irreleváns.¹²¹ Ezt a házasságfajtát egyébként inkább a polgári házasság egy speciális fajtájának kell tekinteni, mint egyházi házasságnak, mivel a polgári házasság jellegzetességeit viseli magán, annak ellenére, hogy egyházi környezetben zajlik. Ezért ezt a házasságot akár *non concordato*¹²² házasságnak is nevezhetnénk.

A másik eset, amikor megállapodás nélküli, nem bevett felekezethez vagy valláshoz tartozó lelkész előtt történik a házasságkötés. Itt a jogszabály már szigorúbban jár el a polgári jogi joghatás elérése érdekében. A házasságkötésben való közreműködéshez szükséges a belügyminisztérium engedélye a lelkész számára, aki kizárólag olasz állampolgárságú, és olasz nyelven beszélő személy lehet. A feleknek kérvényezni kell a kihirdetést és a közzétételt a polgári szabályok alapján, és a feltételeknek ugyanúgy meg kell felelniük, mint a polgári házasságkötés esetében.

Az anyakönyvvezetőnek meg kell győződnie arról, hogy az egyházi szolgálattevő megkapta a belügyminisztériumi engedélyt a közreműködéshez, ez után az anyakönyvvezető írásban ad engedélyt az esketésre. Az egyházi szolgálattevőnek szintén fel kell

¹¹⁸ Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262.

¹¹⁹ Ilyen pl. az Olaszországi Zsidó Hitközségek Szövetségével kötött (Legge n. 101/1989) az Olasz Evangélikus Egyházal 1995-ben kötött megállapodás (Legge 1995 n.520), az Eggyesült Buddhista Egyházal kötött (Legge n. 245/12) vagy az Olaszországi Anglikán Egyházal kötött megállapodás 2019-ben. (Legge n. 240/21).

¹²⁰ La Costituzione Repubblica Italiana, Art. 8.

¹²¹ LARICCIA, SERGIO: *Patti Lateranensi*. https://www.treccani.it/enciclopedia/patti-lateranensi_%28Diritto-on-line%29/ (Letöltve: 2023. 02. 06.).

¹²² Konkordátumon kívüli.

olvasnia a *Codice Civile* 143., 144. és 147. szakaszát a polgári jogi joghatás elérése érdekében. Ugyancsak az esketést követő 5 napon belül az igazoló iratokat két példányban el kell juttatnia az anyakönyvvezető hivatalába, aki 24 órán belül bejegyzi a házasságot a C jelű anyakönyvbe, és szintén 24 órán belül a bejegyzés tényét az esketőnek visszajelzi.¹²³ Késeltetett és késői bejegyzésre nincsen lehetőség.

VI. Összefoglaló gondolatok

Tanulmányunk azzal a szándékkal készült, hogy az olasz és magyar házassági jogban fellelhető különbségeket és hasonlóságokat bemutathassuk. A jogi gondolkodás iránya nagyban egyező, de mindkét házassági jog tartalmaz a csak az adott államra, annak jogi és társadalmi berendezkedésére vonatkozó sajátos eljárásokat és elgondolásokat. Ilyen az olasz jogban a konkordátum házasságok alkalmazása, illetve a házasságkötést megelőző eljárás során a kihirdetés, amely a magyar házassági jogban nem alkalmazott jogintézmény.

A magyar házassági jog a házasságkötés előkészítésének szakaszában sokkal egyszerűbb, – és időnként sokkal logikusabb – lépésekben jut el a házassági akadályok felméréséhez és azok elhárításához, amennyiben az lehetséges. Azonban a házasság megkötésének jogi folyamata sokkal nagyobb szabadságot biztosít a házasulók számára, mint az olasz házasság formai megoldásai.

Az imént említett különbségek és hasonlóságok lehetőséget biztosítanak a házasulók számára, hogy házasságukat méltóképpen ünnepezhessék meg, és házasságukat szilárd jogi és erkölcsi alapokra állíthassák, és biztosítja a házasságkötés azon méltóságát, amelyet a társadalomban és az emberi életben kell(ene) betöltenie.

Az olasz és a magyar szabályok összevetése a jogászai érdeklődésen kívül, a joggyakorlatban is hasznosítható tudást ad számunkra, és tágítja nemzetközi rálátásunkat egyes államok jogi gondolkodására.

RÓBERT KASUBA

SUBSTANTIVE REGULATION OF MARRIAGE IN ITALIAN AND HUNGARIAN FAMILY LAW

(Summary)

In my study entitled *The Substantive Regulation of Marriage in Italian and Hungarian Family Law*, I present the similarities and differences between the regulatory systems of Italian and Hungarian matrimonial law. Both the Hungarian and Italian systems are based on the canon law of the Roman Catholic Church, but Italian matrimonial law shows a

---

¹²³ MOLINARI 2021, 44-45. pp.

closer connection with canon law, as some of its essential rules, thanks to the Lateran Conventions, are completely identical. Unlike Hungarian matrimonial law, optional civil marriage is accepted in Italian matrimonial law, i.e. the state recognizes marriages contracted by the Roman Catholic Church as valid for the state. This is a significant difference compared to the Hungarian legal system, since in Hungary only purely civil marriage is valid from the point of view of the state. In my study, I take a look at the steps of entering into marriage: the pre-marriage procedure and the Hungarian and Italian forms of marriage. Hungarian matrimonial law recognizes only one form, and considers ecclesiastical marriage as a separate but non-existent marriage from the point of view of the state, while in the Italian system, purely civil, concordats, marriages contracted by other churches and contracted in special situations are also known. The aim of my study is to broaden the legal thinking and to broaden the insight into the legal systems of the individual states, for which I use the method of comparison of laws.